

Justis- og beredskapsdepartementet
Levert digitalt på regjeringen.no

Deres referanse: 24/3807
Vår referanse: 2024/124
Dato: 24.09.2024
Publikasjonsnr.: NIM-H-2024-036

Høringsuttalelse – Skjult kameraovervåking ved bruk av mobilt kamera mv.

Justis- og beredskapsdepartementet har sendt på høring forslag om endringer i straffeprosessloven (strpl) § 202a om skjult kameraovervåking. Forslaget lovregulerer skjult kameraovervåking ved hjelp av mobile kameraer som ledd i politiets etterforskning, herunder kameraer som er montert på droner.

Først vil NIM fremheve at departementet på en grundig måte har tydeliggjort hvordan forslaget forholder seg til menneskerettighetene. Departementet har i kapittel fire i høringsnotatet gjennomgått de konstitusjonelle og menneskerettslige skrankene på en god og grundig måte. NIM slutter seg til denne gjennomgangen. På generelt grunnlag vil NIM gjenta viktigheten av at skjulte inngrep i privatlivet må ledsages av gode kontrollmekanismer og rettssikkerhetsgarantier.

NIM mener det er positivt at lovforslaget åpner for at politiet får benytte mobile kameraer ved skjult kameraovervåking. Dette er et viktig redskap for å bekjempe kriminalitet. Høringsnotatet bygger på innspillene fra riksadvokaten, Kripos og PST hvor alle etterlyser bedre regulering av mobile kameraer. Staten har en plikt til å beskytte innbyggernes liv og helse, og NIM anerkjenner at staten har behov for verktøy som gjør den i stand til å oppfylle denne plikten.

NIM mener at dagens regelverk er modent for endring. NIM støtter departementets forslag om at det er karakteren av kameraovervåkingen som er avgjørende for hvor inngripende kameraovervåkingen er. Dette er i tråd med EMDs praksis som departementet gjennomgår i kapittel 4 i høringsnotatet. Dette betyr at jo høyere inngrepsgraden er desto strengere vilkår må oppfylles før kameraovervåkingen kan besluttes. Vilårene som er foreslått differensierer avhengig av stedet hvor overvåkingen gjennomføres, varigheten og intensiteten av overvåkingen. Basert på dette sonderer lovforslaget mellom fire typetilfeller:

1. Kortvarig og sporadisk overvåking rettet mot personer på offentlig sted eller privat sted som er synlig for allmennheten, (lovforslagets § 202 a første ledd første og annet punktum).

2. Vedvarende eller regelmessig gjentatt overvåking rettet mot personer på offentlig sted eller privat sted som er synlig for allmennheten (lovforslagets § 202 a første ledd første og tredje punktum).
3. Kortvarig og sporadisk overvåking rettet mot personer på privat sted (lovforslagets § 202 a tredje ledd).
4. Vedvarende eller regelmessig gjentatt overvåking rettet mot personer på privat sted (lovforslagets § 202 a fjerde ledd).

Departementet skriver at i bruken av ordet «overvåking», ligger det en viss terskel, slik at helt enkeltstående og kortvarige opptak med kamera av en bestemt begivenhet eller et hendelsesforløp vil falle utenfor bestemmelsen. Dette betyr at det vil være tilfeller hvor politiet kan benytte seg av kamera, men som ikke faller inn under lovforslaget med tilhørende vilkår.

Oslo politidistrikt har i sitt hørings svar problematisert hvor den nedre terskelen går før kameraovervåking faller inn under den foreslåtte bestemmelsen, og har i sitt hørings svar til departementet fremhevet at det bør være rom for å bruke kamera med hjemmel i alminnelig handlefrihet.¹ Til dette vil NIM bemerke, slik departementet skriver på s. 50, at det ikke er noe i veien for å beslutte mindre inngripende kameraovervåking etter vilkårene i bestemmelsen. For tilfeller hvor det må foretas beslutning raskt, støtter NIM at slik overvåking besluttes av påtalemyndigheten, men at politiet gis hastekompetanse hvis det er fare for opphold. Det vises til departementets vurdering av dette spørsmålet på s. 44 i høringsnotatet.

NIM er for øvrig enig med departementet i utformingen av de foreslåtte vilkårene for de ulike overvåkingsformene, og støtter samtidig at det er retten som har beslutningskompetanse i de mest inngripende overvåkingsformene.

Departementet ber om høringsinstansenes syn på om strpl. § 216 i skal gis anvendelse for skjult kameraovervåking.² Etter NIMs syn bør inngripende kameraovervåking på privat sted (det fjerde typetilfellet) falle inn under virkeområdet for strpl. § 216 i. Bestemmelsen fastsetter en vidtrekkende taushetsplikt, og har til formål å hindre ødeleggelse av etterforskningen gjennom lekkasjer og sikre personvernet for de som blir utsatt inngripende overvåkingsmetoder. NIM mener at vedvarende eller regelmessig gjentatt overvåking på privat sted er svært inngripende og at inngrepet kan sammenlignes

¹ Hørings svar fra Oslo politidistrikt (ref 24/142711-3 s. 5-6.

² Høringsnotatet s. 47-48.

med andre overvåkingsmetoder som i dag faller inn under strpl. § 216 i. Dette vil samtidig kommunisere hvor inngripende et slikt overvåkingstiltak er.

På et overordnet nivå mener NIM det er positivt at det stilles vilkår for ulike typer skjult kameraovervåking. Dette vil gi større bevissthet blant aktørene om når kameraovervåking kan iverksettes. Lovreguleringen bidrar samtidig til å styrke forutberegneligheten for borgerne, som er et bærende prinsipp bak legalitetsprinsippet. NIM bemerker at EMD legger stor vekt på dette i sin praksis knyttet til skjult overvåking.

NIM vil fremheve at senere tids rettsutvikling, både nasjonalt og internasjonalt, synes å gå i retning av å kreve klarere hjemmelsgrunnlag for skjult overvåking/observasjon. Politiets etterforskning tar sikte på å avdekke forhold som kan møtes med straffereaksjoner som tilsier at det bør kreves klar hjemmel for politiets handlinger. NIM tilføyer at i forslaget til ny straffeprosesslov av 2016 foreslo utvalget kodifisering av spaning. I utgangspunktet kan alle observere en annen person på offentlig sted, men en privatperson som observerer en annen vil ikke være omfattet av legalitetsprinsippet, i motsetning til politiet som utøver offentlig myndighet under sin overvåking.

Lovforslaget har også en side til et større spørsmål om regulering av regulering av skjulte etterforskningsmetoder slik som ble foreslått i NOU 2004:6. Departementet viser til Høyesteretts uttalelser i HR-2020-2137 hvor det ble uttalt at «tida kan vera mogen for ei nærare lovregulering av utradisjonelle etterforskningsmetodar». Departementet skriver selv i sitt høringssvar at lovfesting av ulovfestede skjulte etterforskningsmetoder har gode grunner for seg, selv om departementet ikke går videre med et slikt forslag i denne omgang. En praksis hvor skjulte etterforskningsmetoder er basert på den alminnelige handlingsfriheten er utfordrende, særlig sett i lys av hensynet til forutberegnelighet. Også i lys av dette er det aktuelle forslaget positivt.

Vennlig hilsen

for Norges institusjon for menneskerettigheter

Gro Nystuen

Administrerende direktør

Anders Einar Broderstad

Rådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har dermed ingen signatur.